

KATERN BIJ HET TIC

KONTAKTBLAD

HUY, HOMMES DE FER ET DE FONTE

Zo luidde de titel van één van de meest opmerkelijke tentoonstellingen over industriële archeologie die recentelijk in ons land werd gehouden. Een verslag van een ooggetuige.

Twee jaren van intensieve voorbereiding gingen vooraf aan de presentatie van een overzichtstentoonstelling over de geschiedenis en het patrimonium van de ijzernijverheid te Hoi en omgeving.

Coördinator Jean-Marie Doucet is niet aan zijn proefstuk toe. In 1992 realiseerde hij reeds de tentoonstelling *Huy, la cité vigneronne*, de neerslag van een onderzoek, dat voor het eerst het belang van de eeuwenoude wijndruiventeelt in de streek van Hoi aan het licht bracht.

Ook nu weer was de tentoonstelling, ingericht in een voormalig bankgebouw langs de Maasoever, van een erg hoog niveau, en dit is ook het geval voor de catalogus (1).

De geschiedenis van de metaalnijverheid te Hoi begint in de tiende eeuw. Langs de Maasvallei verdrongen zich toen reeds kleine smederijen, ketelmakerijen en zelfs talrijke edelsmederijen. Deze ambachtelijke nijverheden waren vooral op de lokale afzet gericht en zouden daarom deels wegwijnen in de dertiende eeuw. In de daaropvolgende eeuw breekt een nieuwe bloeiperiode aan, waarin men kan gewagen van een productie op pre-industriële schaal. Vooral langs de Hoyoux, een

wildwaterbeek die te Hoi in de Maas uitmondt, worden tientallen watermolens uitgebaat.

Daarin zijn praktisch het hele jaar door de blaasbalgen van de primitieve hoogovens en de *makas* of plethamers van de ijzersmederijen bedrijvig.

Vanaf de zeventiende eeuw breekt een lange crisisperiode aan, die aanhoudt tot het midden van de negentiende eeuw. Vanaf dan leeft de metalurgische en non-ferro sektor weer op. Getuige hiervan is een lithografie uit het album *La Belgique Industrielle*, getiteld *Usines de Zinc de Corphalie* (gelegen tussen Ampsin en Hoi).

Het fijn plaatijzer van de walsen Charles Delloye-Mathieu (stichter van de *S.A. Fabrique de Fer du Hoyoux* in 1837), de emailprodukten VDKB (Vandenkieboom et Fils) en de kachels Nestor Martin behalen de ene prijs na de andere op de wereltentoonstellingen van Parijs, Londen en Brussel. De machines om papier te ver-

vaardigen, geconstrueerd door de *Ateliers Thiry et Cie* interesseren Bismarck en de boutenfabriek Preud'homme zou zelfs klinknagels geleverd hebben voor de oprichting van het vrijheidsbeeld te New York. Een bedrijfscatalogus van de *Fonderies de fer et de Cuivre N. Porta et Cie* leert ons dat Hoi in 1880 bekend was voor de produktie van ijzeren kapstokken, paraplubakken, haardplaten, ijzeren tuinvazen, urinoirs, balkons, draaitrappen en deurklinken en -beslag. Omstreeks 1900 is 35% van de Hoise beroepsbevolking actief in de 120 bedrijven van de metaalsektor.

Heden blijft bijna niets over van deze industrieën. Twee vestigingen van het bedrijf Delloye-Mathieu zijn nog in werking, zij het niet meer als zelfstandige ondernemingen. Eén daarvan bevindt zich langs de Hoyoux te Marchin. Het behoort sinds 1988 toe aan Cockerill-Sambre en is sinds 1954 (een Europese primeur) ge-

specialiseerd in de ver-
vaardiging van zinkelek-
trolyse-plaatstaal (2), dat
onder meer verwerkt
wordt in de carrosserie
van voertuigen. Het an-
der bedrijf Titaragh-
Delloye produceert riool-
roosters en onderdelen
voor diverse types van
pletmolens en ovens.
Hoewel te Hoei nog
slechts weinig oude in-
dustrieën in bedrijf zijn,
valt in de stad en langs
de Hoyoux-vallei de aan-
wezigheid op van een
aantal behouden (doch
verwaarloosde) acht-
tiende en negentiende
eeuwse smederijgebou-
wen, onder meer te Land-
recy (ca. 1825, met be-
houden waterrad), een
aantal meesterwoningen
van smeden (smederij
Waldor, ca. 1780), stu-
wen, stuwmeren en giet-
ijzeren passerellen over
de Hoyoux. Een buiten-
beentje in de Hoyoux-
vallei is een behouden,
halfcylindrische, kleine
cokes-oven uit 1839,
welke nooit in gebruik zou
zijn genomen. De toeris-
tische dienst van Hoei
publiceerde een beschei-

den doch interessante
brochure, die als wegwij-
zer voor de verkenning
van dit industrieel erf-
goed uitstekend dienst
kan doen. Ook in de
tentoonstellingscatalo-
gus is een (laatste) hoofd-
stuk gewijd aan de pro-
blematiek van het indu-
strieel erfgoed.
De tentoonstelling be-
steedde eveneens uit-
voerig aandacht aan de
industriële scholen en
aan de sociale (geschie-
denis van de Italiaanse
migranten) en vooral de
syndicale bewegingen te
Hoei, die door de inten-
sieve industrialisering al
voor 1900 tot bloei kwa-
men.

NOTEN

1. Jean-Marie DOUCET, *Hommes de Fer et de Fonte (Collection 'Histoire d'une ville')*. Huy, *Ville de Huy / Crédit Communal*, 1994.
2. Cfr. de brochure 'Tôles électrozinguées Zincor - Novozinc', Seraing, Cockerill-Sambre, 1992.

HET MUSÉE DU CHEMIN À VAPEUR DE TREIGNES OPENT ZIJN DEUREN

Aan de opening van
een museum gaat
meestal een hele voor-
geschiedenis vooraf. Elk
nieuw museum is het
resultaat van een pe-
riode van vallen en op-
staan en vooral van door-
zettingsvermogen. Dit is
zonder twijfel ook van
toepassing voor het
spoorwegmuseum te
Treignes (een deel-
gemeente van Viroinval,
gelegen in de provincie
Namen).

Alles begon met de
stichting van de ver-
eniging Stoomspoorlijn
der Drie Valleien in 1973,
een v.z.w. die zich de
exploitatie en de oprich-
ting van een levend mu-
seum van de stoom-
tractie op rails tot doel
stelde. In 1975 werd een
overeenkomst met de
N.M.B.S. gesloten, waar-
bij de exploitatie van het
baanvak Nismes-Treig-
nes voor 15 jaar aan de
Chemin de Fer à Vapeur

des Trois Vallées, kort-
weg aan de CFV3V werd
toegekend. In 1978 werd
het traject verlengd van
Nismes tot Mariem-
bourg.
Dit spoorwegtraject
maakt deel uit van de in
1854 geopende spoor-
lijn Charleroi-Vireux en
werd oorspronkelijk
vooral gebruikt voor het
transport van ijzererts,
marmor en leisteen.
Tussen 1974 en 1976
werd hard gewerkt aan
de oprichting van een
eerste bezoekerscen-
trum en aan de bouw
van perrons bij de oude
locomotievenwerkplaat-
sen van Mariembourg,
overigens één van de
zeer zeldzame Belgi-
sche spoorwegateliers in
de vorm van een rotonde
(aanvankelijk bedienden
drie meervoudige wis-
sels de zes doorgangen
naar de werkplaatsen,
terwijl de meeste andere
werkplaatsen over een
draaischijf beschikten).

EEN NIEUWE FILM OVER GENT ALS KUNST- EN CULTUURSTAD

'RUMOERIG ROND DIE TORENS! KUNST EN CULTUUR IN EEN
STAD MET GESCHIEDENIS: GENT' EEN FILM VAN LOU DEMEYERE

Niemand heeft het tot op heden
gewaagd de opeenstapeling van
kunst en geschiedenis in Gent en
tegelijk ook het bruisende cultu-
reel leven dat er vandaag heerst
in één caleidoscoop te vatten.
Louter inventarismatig is de veel-
heid van elementen welhaast ein-
deloos: er is over Gent een hele
bibliotheek vol geschreven en
onophoudend blijven vorsers uit
binnen- en buitenland gefasci-
neerd door steeds weer nieuwe
aspecten van Gent's geschiede-
nis, artistiek patrimonium en cul-
tuur, terwijl ook de musea en de
levendige kunstensector op de he-
dendaagse artistieke bühne hoge
toppen scheren.

Dit zijn erg hooggestemde woor-
den, die voor een niet-Gentenaar
op het eerste gezicht wat
chauvinistisch klinken. Ze zullen
maar kunnen beklijven als ze ook
echt hard gemaakt worden. Bij-
voorbeeld door beelden die regi-
streren wat er leeft en beweegt, en
dus voor zichzelf spreken. In de
film van Lou Demeyere zit niet
één beeld dat niet in Gent zelf is
opgenomen. Zelfs de ondersteu-
nende muziek is op en top van
Gentse makelij: van Gentse com-
ponisten of te Gent door Gentse
groepen uitgevoerd. En van de
trukendoos waar filmers al eens
gebruik van maken om wat lelijk is
schoon te laten worden, is bewust

afgezien. Geen frauduleuze ver-
valsingen dus met filmische truc-
jes. Op één uitzondering na wel-
licht, daar waar het toekomstig
museum van hedendaagse kunst
al eventjes in het Casino wordt
geprojecteerd.

De cineast kreeg de - op het eer-
ste gezicht bijna onmogelijke -
opdracht om de belangrijkste ele-
menten van het historische, cul-
turele en artistieke Gent in verle-
den en vooral in heden in een film
van ruim 30 minuten te vatten,
een film die daarenboven een
cultureel feest moet zijn en van
het begin tot het einde moet blij-
ven boeien. Niet alleen is hij daar

ten volle in geslaagd, hij heeft ook
van de film op zichzelf een hoog-
staand artistiek gewrocht ge-
maakt, dat nog weinig gemeen
heeft met de klassieke toeristische
wervingsfilm.

De film biedt allerminst een uit-
diepende inventaris, is dus niet
volledig en wou dat ook niet zijn.
Hij is veeleer een impressie rond
vooraf afgesproken hoofdthema's
die het meest kenmerkend waren
en ook vandaag nog zijn voor de
Gentse stedelijke samenleving:
de vrijheidsgedachte, de impact
doorheen de geschiedenis van de
industrie, en het boeiende cultu-
rele leven. In voortdurend overleg

De CFV3V-museum-spoorlijn zelf werd op 22 maart 1976 ingewijd. Tijdens de eerste zes jaar van de exploitatie werden 117.000 bezoekers verwelkomd, een briljant resultaat gezien de beperkte middelen van de vereniging en de niet vanzelfsprekende ligging van de Viroinvallei. Dit bezoekerscijfer wordt sinds 1990 bijna jaarlijks opgetekend. Op twintig jaar tijd is het rollend materieel van de vereniging voortdurend aange-groeid, terwijl tevens het aantal exploitatiedagen sterk toenam (in 1982 tot 215 dagen per jaar).

In de loop van de jaren tachtig werd de exploitatie uitgebreid door de indienstneming van de baanvakken Anor-Momignies-Chimay-Mariembourg (in 1987) en van de spoorlijn Dinant naar de Franse stad Givet (in 1990).

Een belangrijke troef is dat deze spoorlijnen door ongerepte natuur- en cultuurlandschappen lopen en dat gaandeweg de streek toeristisch gevaloriseerd werd, mede door de inspanningen van het door de U.L.B. opgezette Ecomuseum van Treignes. In 1985 werd de locomotievenloods te Mariembourg eigendom van de CFV3V.

Gaandeweg werd de tijd rijp voor de oprichting van een afzonderlijk museumgebouw dat een representatief deel van de unieke CFV3V-verzameling (een aantal van de in totaal 23 stoomlocomotieven, 12 diesel-locomotieven en diesel-locomotoren, 11 diesel-autorails, 37 reizigerswagons en 17 tenders of goederenwagons !) op permanente wijze, ook tijdens de wintermaanden zou voorstellen.

Op 29 april 1994 was het zover en werd de in 1992 - 1994 gerealiseerde nieuwbouw (kostprijs: 32 miljoen frank), opgetrokken met de steun van de Franse Gemeenschap, feestelijk opengesteld in het bijzijn van meer dan vierhonderd aanwezigen. Het complex, waarbij geopteerd werd voor een resoluut hedendaagse vormgeving, is onderverdeeld in een museumgedeelte (111 op 25 meter, 2.480 m²), werkplaatsen-reserves (740 m²) en een ontvangsthal met ruime cafetaria, auditorium (nog in te richten) een kantoor en bookshop (samen 506 m²).

Het nieuw spoorweg-museum te Treignes betekent de kroon op meer dan twintig jaar vrijwilligerswerk, dat onverminderd een hoofdrol zal blijven spelen bij dit initiatief. Tenslotte is het belangrijk om aan te stippen dat deze culturele infrastructuur van het museumdorp Treignes (met zijn Ecomuseum -in het

Baljuwhuis en de spoorwegstation en goederenloods, zijn Archeologisch museum Musée du Malgré-Tout-sinds 1984 gehuisvest in de elektriciteitscentrale van Treignes-) nu reeds garant kan staan voor een zekere economische heropleving in deze door hoge werkloosheid, pendelarbeid en ontvolking gekenmerkte streek.

Voor alle inlichtingen, tevens voor het bekomen van het uurrooster en reservaties voor stoomtreinritten, kan men terecht bij

**CHEMIN DE FER À VAPEUR
DES TROIS VALLÉES,
CHAUSSÉE DE GIVET 49 TE
5560 MARIEMBOURG.
TEL.: 060/ 31.24.40.**

LITERATUUR

O. GEERINCK, *Le chemin de fer à vapeur des trois vallées*. Linkebeek, Editions du Cabri, 1991.

O. GEERINCK, *Treignes village des musées*. Idem, 1994.

met stadsarchivaris Johan Decavele en André Capiteyn, medewerker bij het stadsarchief, werden de thema's uitgewerkt rond geschiedenis, monumentenpatrimonium, kunst, musea en tentoonstellingen, theater in zijn vele vormen, dans, muziek en opera, film, boeken en literatuur en nog veel meer.

Er zitten naar schatting ruim 300 'shots' in de film, 300 verschillende Gentse items dus die allemaal elk voor zich een eigen visueel verhaal zouden verdienen. Maar ze worden slechts even geëvoeerd, indringend, met sterk beeldmateriaal, voor de kijker naadloos aan elkaar gegeren in

een logische en sprankelende opbouw, met een afwisseling van spanning en rust die tevens door toepasselijke (Gentse) muziek wordt ondersteund. Ook al eens met verrassende vondsten, waardoor verschillende elementen met mekaar worden gecombineerd : zo worden fragmenten van het Lam Gods van Van Eyck aangewend voor het illustreren van de weelde van de middeleeuwse Gentse draperie - de historische bedrijvigheid aan de oude binnenhaven van de Graslei loopt door naar de binnenscheepvaart en de hedendaagse drukte in de Gentse kanaalzone - de 'grote straf' die Keizer Karel aan de Stropdragers

oplegde wordt dan weer uitgebeeld met een tafereel van een opvoering van Taptoe, de uitgang van de Gentse Stroppendragers en hedendaagse commentaren van volkse Gentenaars in het Gents - op de Van de Velde-tentoonstelling in het decor van het hagelnieuw Museum voor Sierkunst sluiten beelden van de universiteitsbibliotheek en de boekentoren aan - het overzicht van de stad van grote fabrieken en van arbeiders uit de 19e eeuw eindigt in het MIAT - beelden van vuurwerk op historische plekken wordt begeleid met muziek van Frank Nuyts, recentelijk gecomponeerd voor de Gentse Stads-

concerten.

De film van Lou Demeyere - hij zelf noemt zijn werk 'een glimp van de culturele en artistieke rijkdom die deze stad zo boeiend en zo uniek maakt' - is niet enkel een aantrekkelijk middel om de Gentenaars hun eigen stad van één van haar sterkste zijden nog beter te leren kennen, hij is vooral een uitstekende ambassadeur voor Gent in binnen- en buitenland, en zal voor dit doel dan ook intensief worden aangewend.

De wijze van distributie van de videocassette zal later via de media worden meegedeeld.